

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ในช่วงปี พ.ศ. 2481-2487

นางสาวปรศนีย์ เกศะบุตร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2530

ISBN 974-567-609-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

012476

10299257

ADULT EDUCATION AND THE NATION-BUILDING POLICY OF THE FIELD
MARSHAL P. PIBULSONGGRAM GOVERNMENT DURING 1983-1944

Miss Prasnee Kaysabutra

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1987

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป.

ทิบูลสงคราม ในช่วงปี พ.ศ. 2481-2487

โดย นางสาวปรีศนีย์ เกษะบุตร

ภาควิชา ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ฉลอง สุนทราวาณิชย์

ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... *วิทย์ วิศทเวทย์* อนุมัติบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิศทเวทย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... *วิลาสวงศ์ พงศะบุตร* ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ วิลาสวงศ์ พงศะบุตร)

..... *ฉลอง สุนทราวาณิชย์* อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ฉลอง สุนทราวาณิชย์)

..... *วิทย์ วิศทเวทย์* อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์)

..... *สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา* กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา)

..... *ไอศการมย์* กรรมการ
(อาจารย์ วารุณี ไอศการมย์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป.
พิบูลสงคราม ในช่วงปี พ.ศ.2481-2487

ชื่อนิติกร

นางสาวปรศนี เกษะบุตร

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ฉลอง สุนทรวาณิชย์

ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศท เวทย์

ภาควิชา

ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา

2529

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในช่วงที่รัฐบาลชุดนี้บริหารประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2481-2487 โดยเสนอสภาพการณ์อันเป็นที่มาของการเริ่มดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่อย่างเป็นทางการของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม และพิจารณาแนวคิด นโยบายการศึกษาหลักสูตร แบบเรียน บุคลากร รวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำเนินการ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติ อันเป็นนโยบายหลักที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ใช้ในการบริหารประเทศ

นโยบายสร้างชาติมีพื้นฐานในการดำเนินนโยบายโดยเริ่มที่หน่วยของชาติ คือ พลเมืองทุกคน เป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดการศึกษาผู้ใหญ่จึงมีความสัมพันธ์กับนโยบายสร้างชาติในแง่ของการเป็นปัจจัยที่ทำให้พลเมืองมีคุณภาพ เพื่อนำไปตอบรับกับสิ่งที่รัฐต้องการให้พลเมืองปฏิบัติ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่นำพาชาติไปสู่ความเป็นเอกภาพและความเจริญอีกด้วย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ พบว่าการศึกษาผู้ใหญ่นอกจากจะสอนให้พลเมืองรู้หนังสือแล้ว ยังมีบทบาทในการปลูกฝังแนวคิดหลักเกี่ยวกับการสร้างชาติ อันได้แก่ การปลูกฝังความคิดในหลักการสร้างตนเอง เพื่อนำไปสู่การสร้างชาติ การปลูกฝังให้รับรู้ที่มาและยอมรับอำนาจรัฐบาล การปลูกฝังความรู้สึกชาตินิยม การปลูกฝังวัฒนธรรมแห่งชาติ และการปลูกฝังความคิดให้พลเมืองประกอบอาชีพ

Thesis Title	Adult Education and the Nation-Building Policy of the Field Marshal P. Pibulsonggram Government during 1938-1944
Name	Prasnee Kaysabutra
Thesis Advisor	Chalong Soontravanich Professor Wit Witsadavet Ph.D.
Department	History
Academic Year	1986

ABSTRACT

This thesis is a study of the relationship between adult education and the nation-building policy during Field Marshal P. Pibulsonggram's regime (1938-1944). With this purpose in view, it describes the situation in which the adult education was officially implemented, taking into consideration its concept, education policy, curricula, text books, manpower and related activities, and, in particular, its relationship with the nation-building policy which is the major policy of the government in power of this period.

The nation-building policy was based essentially on the principle that each citizen was a fundamental unit of the country. Therefore adult education was related to the nation-building policy in that it provided the people with education and knowledge so that each would be able to carry out or perform according to the government's wish. In addition, it also served as a means to upgrade the individual's quality so as to help lead the nation to gradually achieve unity and prosperity.

This study finds that apart from increasing literacy, adult education also played a role in instilling the idea of nation-building into the people. This included instilling the concept of self improvement, knowledge and acceptance of state authority, nationalism, and encouraging people to engage in suitable occupations.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจากอาจารย์ฉลอง
สุนทราวาณิชย์ และศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งทั้งสอง
ท่านได้ให้แนวคิด คำแนะนำ และความเมตตา ต่อผู้เขียนมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ วิลาสวงศ์ พงศะบุตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์
สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา และอาจารย์วารุณี ไอสถารมย์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
รวมทั้งได้ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องในวิทยานิพนธ์ด้วยความเต็มใจและปรารถนาดี

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา ศาสตราจารย์
ปิยนารถ บุณนาค และอาจารย์ สายชล วรณรัตน์ ที่ได้เอาใจใส่และให้กำลังใจแก่ผู้เขียน
ในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด และขอขอบพระคุณอาจารย์ อีรวัด ๗ ป้อมเพชร ที่กรุณาแก้ไข
บทความย่อภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เขียน

นอกจากนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ อาณา ม.ล.ปิ่น มาลากุล ที่กรุณาให้คำสัมภาษณ์
และให้หนังสือแก่ผู้เขียน ขอขอบพระคุณอาจารย์สุนทร สุนันทาชัย ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียนในเรื่อง
การศึกษาผู้ใหญ่ ขอขอบคุณ คุณสรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ คุณสุทธาชัย ยิ้มประเสริฐ และ
คุณวัชระ สินธุประมา ที่ได้ให้คำปรึกษาแก่ผู้เขียนและให้ผู้เขียนขอยืมหนังสือที่เป็นประโยชน์ใน
การวิจัย ขอขอบคุณคุณชลดา โกพัฒนา ที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนในการจัดเรียงบรรณานุกรม

ท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบคุณมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ที่สนับสนุนให้ทุนการศึกษาตามโครงการ
พัฒนาอาจารย์แก่ผู้เขียนจนสำเร็จการศึกษา

ปรีศนีย์ เกศะบุตร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฏ
บทที่	
1. บทนำ	1
สภาพทั่วไปและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
สมมุติฐานการศึกษา	2
ขอบเขตของการศึกษา	3
วิธีการศึกษา	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	3
2. นโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในช่วง พ.ศ. 2481-2487	4
ภูมิหลังการดำเนินนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม	5
นโยบายสร้างชาติ : ความต่อเนื่องของการพัฒนาชาติภายหลังการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475	5
ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลง การปกครอง 2475	12

บทที่

หน้า

ปัญหาพื้นฐานในสังคม : เจื่อนไขร่วมสมัยของการดำเนินนโยบาย สร้างชาติ	13
แนวคิด เกี่ยวกับการสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม	16
แนวทางปฏิบัติของแนวคิดการสร้างชาติ	22
รัฐนิยม : แนวทางของการดำเนินนโยบายสร้างชาติ	22
การเผยแพร่ความรู้สึกชาตินิยมโดยกลไกอำนาจรัฐ	25
การศึกษากับนโยบายสร้างชาติ	27
3. พัฒนาการของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ก่อนสมัยของรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2468-2481)	35
ความหมายและขอบ เขตของคำว่า "การศึกษาผู้ใหญ่"	35
แนวคิด เกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่สมัยรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราช (พ.ศ. 2468-2475)	36
สภาพการณ์ที่ เกี่ยวข้องกับที่มาของการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475	42
สภาพของปัญหาการศึกษาภาคบังคับที่ดำรงอยู่	42
ระบอบการปกครองประชาธิปไตยกับแนวคิดการจัดการศึกษาผู้ใหญ่...	47
การศึกษาผู้ใหญ่ : ความจำเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาชาติ	50
ความ เคลื่อนไหว เพื่อ เตรียมการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ของรัฐบาล พระยาพหลพลพยุหเสนา ในช่วง พ.ศ. 2480-2481	51
4. การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในช่วง พ.ศ. 2481-2487	54
แนวคิดและนโยบายการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ของรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม	54

บทที่	หน้า
การดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในช่วงระยะแรก	
พ.ศ. 2481-2484	56
การเร่งรัดดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในช่วง	
พ.ศ. 2485-2487	67
การจัดหลักสูตรและการสอน	75
ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่	90
ผลของการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในขอบเขตของ	
งานการศึกษาผู้ใหญ่	95
5. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติ	103
6. บทสรุป	123
บรรณานุกรม	127
ภาคผนวก	140
ประวัติผู้เขียน	145

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แสดงจำนวนเด็กที่ได้รับการยกเว้นการเรียนตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2481	44
2. แสดงจำนวนร้อยละของเด็กที่ออกจากโรงเรียนเมื่อจบแต่ละชั้น	45
3. แสดงอัตราเวลาเรียนของหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ภาคต้น	79
4. แสดงอัตราเวลาเรียนของหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ภาคปลาย	80
5. แสดงอัตราเวลาเรียนของหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ภาคพิเศษ	81
6. เปรียบเทียบจำนวนโรงเรียน จำนวนผู้เรียน จำนวนครู ใน พ.ศ. 2483-2486	96
7. แสดงผลการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในด้านการศึกษาของพลเมือง ตั้งแต่ พ.ศ. 2484-2486	98

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.	การแจกประกาศนียบัตร	66
2.	ประกาศนียบัตรรัฐหนังสือไทย	76
3.	โรงเรียนผู้ไทยเทศบาล ตำบลทาดไทย จังหวัดสงขลา	89
4.	การสอบปากเปล่าตามหลักสูตรการศึกษานักศึกษาผู้ไทยภาคต้น	99
5.	การสอบไล่ของโรงเรียนผู้ไทยบางนรา 1 (มัสยิด) นราธิวาส	100
6.	งานรื่นเริงปิดภาคเรียน ชุมนุมนักศึกษานักศึกษาผู้ไทย จังหวัดเลย	100
7.	โรงเรียนผู้ไทยตำบลธานี 3 (อุตมดรุณี) จังหวัดสุโขทัย	102
8.	โรงเรียนผู้ไทยตำบลโนนเมือง อุบล 1 (อุบลวิทยาคม) อุบลราชธานี	117
9.	โรงเรียนผู้ไทยตำบลโนนเมือง ๖ (วัดกลาง) อุบลราชธานี	122

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ทจช.	หมายถึง	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
มท.	"	เอกสารกระทรวงมหาดไทย
ศ.	"	เอกสารกรมราชเลขาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ
ศธ.	"	เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ
สบ.	"	เอกสารส่วนพระองค์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
สร.	"	เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี